

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Миряна Янакиева
за трудовете на проф. д.н. Ангел Ангелов,
представени на конкурс за професор в професионално направление
2.1. Филология по специалността „Теория на литературата“
Конкурсът е обявен в „Държавен вестник“, бр. 94, 25-и ноември 2016, с. 106

Ангел Ангелов е литературовед и изкуствовед, талантлив учен и задълбочен специалист в разнообразни области на съвременната хуманитаристика. За настоящия конкурс за професор по теория на литературата, обявен от Института за литература, той представя много сериозни и като брой, и като качество трудове. В съответствие със законовото изискване, те не са част от публикациите, с които е заел академичната длъжност „доцент“ или е придобил научната степен „доктор на науките“. Според определенията, дадени им от самия Ангел Ангелов, изследователските полета, в които предложените от него съчинения се полагат, са: социалното въздействие на хуманитарните понятия; херменевтика, история на немскоезичното литературознание; модерност и антимодерност в литературата и в изкуството на Европа през XIX век; взаимодействие между литературен текст и визуален образ, социално въздействие на текста и на образа; опосредстване и създаване на ценности. Дори само изброяването на тези полета е достатъчно, за да даде представа за обхвата и разностранността на научните интереси и занимания на автора.

Нито ограниченията в обема, с които настоящото становище трябва да се съобрази, нито неговото предназначение предполагат да се коментира поотделно всяко едно от предоставените съчинения. Затова ще разгледам по-конкретно само някои от тях, смятайки за много по-важно да открия някои от най-съществените според мен достойнства на научното мислене и писане на Ангел Ангелов: безспорна значимост на изследваните проблеми, яснота, последователност, задълбоченост и – което според мен е най-същественото – придържане към една висока мяра за научна почтеност.

Ще спра вниманието си върху неговите студии, посветени на три значими имена в немскоезичното литературознание през XX век, на чиито научни биографии, идеи и

трудове Ангел Ангелов е може би един от най-добрите познавачи у нас: Ерих Ауербах, Лео Шпитцер и Емил Щайгер¹.

Изследването и тълкуването на делото на първите двама – Ауербах и Шпитцер, той свързва и с едно понятие, което е представително за трайното и устойчивото в собствените му научни търсения. Това е понятието „символна география на Европа“. Авторът посочва как творчеството на всеки от двамата учени конструира определени граници на европейското и как емиграцията като сходен момент в техните съдби повлиява върху разбирането им за това какво е Европа. Студиите на Ангел Ангелов обхващат внушителен свод от техни трудове. Невъзможно е да се предаде и оцени в сбита форма богатото научно съдържание на тези студии. Ще спомена тук само някои от най-важните според мен наблюдения и изводи в тях, като бих искала да поставя особено силен акцент върху размислите на техния автор, които се отнасят до етичната страна на научната работа. Намирам за изключително убедителен, бих казала дори, задължаващ начина, по който, през примера на Шпитцер и Ауербах, Ангел Ангелов отстоява възгледа за научното поприще на филолога като морален и социален ангажимент. Самото филологическо като понятие също е предмет на прецизиране и анализ в разглежданите студии, но, както техният автор подчертава, основният въпрос, който го занимава, е не толкова дали Шпитцер и Ауербах (а също така Фослер и Курциус) са филолози „съобразно едно или друго дисциплинарно разбиране“, а дали всички те от самото начало на научната си дейност „са работили със съзнанието за Европа; дали са предпоставяли общ европейски хоризонт за своите литературни и езикови изследвания“. Ангел Ангелов показва как историите на тези забележителни учени помагат да се осмисли в цялата ѝ относителност и променливост самата идея за европейска култура: „Какво е европейска култура зависи от начина, по който ще я определим. Дали тя е единна, кои са определящите ѝ характеристики, колко са традициите в нея, са въпроси, на които според позицията ще дадем различни отговори.“

Сред многото плодотворни моменти в студията за Ауербах откроявам определянето на неговото творчество като историческа антропология, анализа на ролята, която в неговите изследвания получават понятията „съдба“ и „цялост“, изясняването на това в какъв смисъл Европа на Ауербах е „вътрешно богата, но

---

¹ Изследването върху Щайгер – „Класицизмът на Емил Щайгер: художествена мярка и авторитарност. Опит за анализ на социалната консервативност и потенциална авторитарност на понятието за „класическо изкуство в модерността“ – е предадено за печат. Студиите върху другите двама автори („Европейската филология“ на Ерих Ауербах“ и „Хуманизъм и Европа във филологията на Лео Шпитцер“) са публикувани през 2008 г.

затворена, непропусклива за присъствията на други култури в европейската, както и за въздействията на европейската култура навън“, позицията на Ауербах по отношение на Гьотевата идея за „световна литература“, както и разбирането му за историческия синтез като постижим единствено за „героичното индивидуално усилие“, но не и за колективния опит.

По същия крайно лаконичен начин ще формулирам наблюденията си и върху някои от най-впечатляващите за мен акценти в работата на Ангел Ангелов върху Лео Шпитцер, като например целта му да анализира филологическата практика на големия учен от гледна точка на нейната социална функция или да проясни пътя, който води до това разбирането на Шпитцер за Европа да приеме формата на историческа семантика. Изтъкната е също така хуманистичната природа на тази практика, „мотивирана от определено разбиране за достойнството на човека“. Не бих пропуснала да открия и проникновени разсъждения като следното: „Настояването, че филологическото и по-общо на хуманитарното знание може да има като своя основна движеща сила любовта, би могло да се дължи на самите източници на тълкуване: Библията, патристиката, преди всичко Августин. Но за да избере Шпитцер тъкмо тези източници и това тълкуване, причината е в съвременната ситуация в Европа през 1920-те и 1930-те – търсенето на етическо обосноваване на знанието като съзидание и акт на свободен избор, срещу знанието като инструмент и принуда за унищожение.“

Свидетелство за качествата на научния стил на Ангел Ангелов е и представената за настоящия конкурс студия върху творчеството на Емил Щайгер. Нейните цели са пределно ясно зададени в самото ѝ начало: да се докаже, че „концепцията на Емил Щайгер за литературата и за музиката е част от неокласицизма в рефлексията за изкуството и за обществото от втората половина на 1920-те и 1930-те в Германия“; да се даде отговор на въпроса каква е социалната функция на концепцията на Щайгер за класическото изкуство; да се посочи връзката между модерност и (нео)класически ценности.

Както се вижда, и тук изследването на едно значимо и влиятелно научно дело, освен от по-тясно специализирани мотиви, се ръководи и от намерението да се проясни социалното измерение на това дело. Изобщо, според мен, една от най-характерните и устойчиви черти на научното мислене и поведение на Ангел Ангелов се изразява именно в последователността и убедеността, с които той търси социалното значение на хуманитарното знание във всички негови области. Друга, също така характерна и не по-малко важна и ценна черта е деликатният, но в същото време категоричен начин, по

който, при цялото си уважение към делото на даден учен, чиито идеи са обект на неговия анализ, той не премълчава местата в същото това дело, с които е несъгласен или към които има резерви. В такъв дух прозвучава, например, наблюдението му върху консервативния характер на концепцията на Щайгер, напомняща в известен смисъл „официалната идеология за изкуството, пропагандирана в България по времето на социализма и възприета от Съветския съюз. Щайгер канонизира определена литература (творчеството на Гьоте и на Шилер) като литературата изобщо и преценява последвалото развитие на немскоезичната литература като преобладаващо несъответна на канонизирания образец.“

Други съчинения от списъка за настоящия конкурс, които се доближават по вид до трите разгледани по-горе, са студиите върху Едуард Саид и иманентното тълкуване, на които тук нямам възможност да се спра по-конкретно. Но, както вече споменах, освен тези трудове, в които Ангел Ангелов анализира научни концепции с важно значение за литературознанието и изобщо за хуманитаристиката през XX век, той представя и свои публикации (8 на брой), свързани с тема, по която е доказан специалист: темата за отношението между слово и образ.

Третият раздел, в който са групирани материалите за конкурса, е съставен от статии, в които авторът изследва социалните функции на визуалния образ и на понятията модерност-антимодерност. Представена е също така и подготвяна за печат монография под заглавие „Анти/Модерност, екзотика и стереотипи в творчеството на Хайнрих Хайне, Леопол Робер и Уошингтън Ървинг“, а също така и някои рецензии и научни преводи.

Към изрядната документация за конкурса е приложена справка за цитиранията (в размер на 7 страници) и за преподавателската работа на Ангел Ангелов като професор в Югозападния университет и на други места. Трябва също така да се отчетат постиженията му като научен ръководител на няколко успешно защитили докторанти.

Специално внимание заслужава неговата международна дейност. Например, само за периода 2011-2015 той е имал пет научни престоя в Германия и Италия. Ангел Ангелов е член на българската секция на AICA (Международна асоциация на критиците на изкуството), Париж. Участва в Международния докторантски колеж по италианистика към Института по романистика към „Фридрих-Вилхелмс-Университет“, Бон, с ръководител проф. д-р Паул Гайер. За последните четири години е изнесъл над 15 доклада в национални и международни научни конференции.

В края на настоящото становище не бих пропуснала да посоча, че като дългогодишен член на направление по теория на литературата в Института за литература на БАН, Ангел Ангелов допринася изключително много за колегиалната атмосфера и високото научно равнище на работата в това направление.

Въз основа на всичко изложено дотук, с пълна убеденост ще гласувам за това той да заеме редовната академична длъжност професор в Института за литература, направление „Теория на литературата“.

31 март 2017 г.

доц. д-р Миряна Янакиева